

Doncsev Toso**A civilizáció gördülő kereke**

Örményország nem csupán föld és kő, monostor és templom, kőkereszt, vár, támfal, hid s forrás, hanem pergamen és könyv. A könyv a civilizáció elterjedésének és fejlődésének gördülő kereke. Addig létezőnk mi, míg nyelvünk sóhaja írással s könyvvel tartja életben népünket.” I. Garegin Szargiszjan

I. Garegin Szargiszjan(1995–1999), minden örmények katolikusának mélyenszántó, bölcs szavai szerint már több, mint 1600 éve, Kr. u. 405 óta, az örmény írásbeliség megalkotásától kezdve gördül előre az örmény civilizáció kereke, amely „Az örmény egyház története c. átfogó munka tavaly év végi megjelentetésével újabb állomásához érkezett. A Magyar Újságírók Országos Szövetsége székháza 2010. november 30-án kettős rendezvénynek adott helyet: Balogh Ádám festőművész-fotográfus „A teremtés rózsakertje” című, Örményországot bemutató tárlatának és Avanesian Alex és dr. Szám László fentebb említett könyve bemutatójának. A címlapon Balogh Ádám színes felvétele, elmélyülést sugalló, ódon templombelsőt ábrázoló mesteri fotója látható, a tenyérynyi könyvben pedig egész Arménia: romok között kizöldülő fű, kolostor s kápolna, kúpos kupolák, gyámkövek, bástyák és várfalak, az Ararát hófödte csúcsa, a Szevan-tó kéken csillogó tükre, az árnyas templomok meghitt csendje, az imádkozók mély áhítata, az örmény emberek szelleme és lelkesége, ragaszkodásuk hitükhöz, nyelvükhöz, történelmükhöz, kultúrájukhoz, nemzeti önazonosságukhoz. Az örmény egyház története, a Magyarországi Örmény Apostoli Egyház kiadványa időszzerű és hiánypótló mű. A szöveg megalkotásában a szerzőkön kívül még öten: nevezetesen Badalian Edward, dr. Láng Péter, Nagy Kornél, Rapcsák Zsuzsanna és Varga György Félix működött közre. A művészi felvételeket és tárgyfotokat Avanesian Alex, Balabanian Hartioun és Balogh Ádám készítette. A könyv létrejöttét az országos önkormányzaton túl további öt helyi örmény önkormányzat, illetve az Örmény Kulturális Központ, valamint az Arménia Népe Kulturális Egyesület támogatta. A kötethez előszót Várszegi Asztrik püspök, pannonhalmi főapát írt. Az emelkedett és magvas bevezetőt 21 fejezet követi, amelyek áttekintik az örmény apostoli egyház 1700 éves történetét a kereszténység kezdeti terjesztésétől, felvételétől, az ábécé megalkotásától és a biblia lefordításától kezdve napjainkig. A könyv felvázolja az örmény apostoli egyház történetének főbb állomásait: mindenekelőtt a keresztény hitre való térítést, amikor ott a hagyomány szerint a Kr. u. az I. században Tádé és Bertalan apostolok hirdet-

ték az evangéliumot. Ezért nevezi magát apostolinak az örmény egyház. A szerzők külön fejezetben taglalják az írásbeliség megteremtését és a Biblia lefordítását, a kereszténység megvédését a Zoroaszter hitet valló Perzsiával szemben, illetve tárgyalják a más dogmákat valló keresztény – bizánci és latin – egyházakkal folytatott hitvitákat, és értelmezik az örmények dogmatikai különállásának lényegét is. Az érdeklődő olvasó tájékozódhat az örmény apostoli egyház hierarchikus rendjéről, liturgiájáról, szertartáskönyveiről, szentségeiről, relikviáiról, egyházi naptári évről, azaz ünnepeiről, a katolikus megválasztásának módjáról, a nemzeti zsinat összehívásának gyakorlatáról. Ez az adatokban, évszámokban, múltbéli eseményekben bővelkedő munka nem csupán történelmi kódex, hanem teológiai és liturgiai ismereteket és tudnivalókat közvetítő kézikönyv, némi túlzással az Örmény Apostoli Egyház katekizmusa kompendiumának is nevezhetnénk. Látszólag ez a könyv csak a múltról szól, a hősiességről, a hatalmas áldozatokról, amelyekről a véres évszázadokon át az örmények tanúbizonyságot tettek. Elsőként a 451 májusában lezajlott avarajri csatáról emlékezik meg, ahol a világtörténelemben először fegyverrel védelmezték a kereszténységet, ahol a világosság és a sötétség, az élet és a halál, hit és a hitelenség állt szemben egymással és ütközött meg. Az örmények akkor a következő jelmonddal mentek a halálba: „A megértett halál halhatatlanság, csak az értelmetlen halál halál.” Ez nemesítette és erősítette meg az örmények jellemét és tette képessé őket arra, hogy elviseljék a sors és az idegen hódítók, a perzsák, az arabok és a törökök csapásait. Az előbb említettem és újból megismétlem: ez a könyv, bár főként az áldozatokkal teli hősi és dicső múltról szól, de máig érvényes és a jövőbe mutató tanulsággal is szolgál, a megmaradás és a nemzeti megújulás titkával. Mi is ez valójában? Miért maradt meg az örménység annyi vérveszteség és pusztulás után? Mert ragaszkodott a hitéhez, a kereszténységhez, az örmény egyházhoz, nyelvéhez, kultúrájához, örmény nemzeti önazonosságához. Ez az a biztos elv és gyakorlat az egyének és a közösségek számára, amely korunk elanyagiasodott, távlat nélküli valóságából az értelmes, öntudatos lét felé vezető utat mutatja meg. Elismerés illeti ezért a szerzőpárost, Avanesian Alexet és dr. Szám Lászlót, valamint munkatársaikat, hogy fáradságot nem kímélve alkották meg e szellemi és lelki irányítót. Ez egyúttal méltó és jelképes megemlékezés az 1915-ös örmény genocídium 95. évfordulójáról is. A szerzők a kötet záró fejezeteiben kitérnek az örmény katolikusok – benne a magyarországi örmény katolikusok – történelmének témakörére is. A kötet így főleg az előzmények áttekintésével és elemzésével tartalmas kiegészítése és folytatása Bagi Éva kiváló írásának (A magyarországi örmények és egyházuk), amely a Keleti kereszténység Magyarországon c.

tanulmánykötetben a Lucidus Kiadó gondozásában 2007-ben látott napvilágot. Meggyőződésem, hogy a tudományos ismeretterjesztést egyszerűen szolgáló könyvet hasznosabbá és teljesebbé tehetnék volna a szerzők, ha a rövid glosszáriumon és az örmény főpapok névsorán túl képjegyzékkel, kronológiával, név- és tárgymutatóval és irodalomjegyzékkel bővítették volna. A nagy érdeklődésre való tekintettel remélhetjük, hogy a következő kiadásban pótolni fogják ezeket a hiányosságokat. (Avanesian Alex–dr. Szám László: *Az örmény egyház története*. Budapest, 2010)

KISEBBSÉGKUTATÁS SZEMLE

